

Волкова Т.І.

*ЗВО «Національна академія управління»,
здобувач кафедри кримінального права, кримінології,
цивільного та господарського права*

СУБ'ЄКТИВНА СТОРОНА ЗЛОЧИНУ НЕЗАКОННЕ ЗАЙНЯТТЯ РИБНИМ, ЗВІРИНИМ АБО ІНШИМ ВОДНИМ ДОБУВНИМ ПРОМИСЛОМ (Ч. 1 СТ. 249 КК УКРАЇНИ)

Відносно вини в злочині, передбаченому ст. 249 КК України, можна дійти наступного: 1) злочин впливає лише з характеристики конкретного змісту відповідних елементів (ознак) складу злочину та може бути здійснений лише умисно; 2) висновок про умисну форму вини у складі аналізованого злочину можна зробити завдяки передбаченому застереженню щодо незаконності зайняття будь-яким водним, добувним промислом (така особливість має відтворюватися на можливості винної особи усвідомлювати суспільно небезпечний характер своїх дій, передбачаючи відповідні його наслідки, а саме істотну шкоду та бажання їх настання), оскільки зміст термінологічного звороту «незаконне зайняття» охоплює усвідомлення винною особою наявності відповідного правового режиму зайняття зазначеним промислом, порядок (механізм) здійснення якого визначається у чинному законодавстві України, що взагалі забороняє зайняття таким промислом або дозволяє, лише за наявності відповідних умов (це положення є також виправданим); 3) конкретизація форми вини у ч. 1 ст. 249 КК України має здійснюватися шляхом визначення незаконних дій передбачених у цій статті; 4) механізм вчинення злочинних дій передбачених ч. 1 ст. 249 КК України, свідчить про те, що за наявності законодавчої вказівки на «незаконність» певних дій, останні повинні входити до характеристики умислу (умисної форми вини). Крім того, до таких характеристик відноситься й психічне ставлення винної особи до ознак об'єкта і об'єктивної сторони складу злочину (основного чи кваліфікованого); 5) певна особа, крім усвідомлення факту незаконності вчинюваних нею дій (така ознака, як «незаконність» як раз і передбачена ч. 1 ст. 249 КК України), не може не усвідомлювати їх суспільно небезпечний характер (передусім тому, що повинна

усвідомлювати саме істотність заподіяваної шкоди), оскільки в іншому випадку ця особа взагалі не здатна усвідомлювати факт злочину; 6) усвідомлення суспільно небезпечного характеру свого порушення та бажання такого порушення визначеного порядку безпосередньо свідчить про умисне (в межах прямого умислу) вчинення дій, описаних у ч. 1 ст. 249 КК України; 7) ознаки об'єктивної сторони складу цього злочину усвідомлюються особою завдяки розумінню нею правового режиму вказаного промислу.

Маючи позитивні положення, виокремлені нами стосовно вини злочину, передбаченого ч. 1 ст. 249 КК України, які ми підтримуємо, розглянемо вину в формі *прямого умислу* в злочині, передбаченому ч. 1 цієї статті. Відповідно до ч. 2 ст. 23 КК України «прямим є умисел, якщо особа усвідомлювала характер свого діяння (дії або бездіяльності), передбачала його суспільно небезпечні наслідки і бажання їх настання (Кримінальний кодекс України від 05 квітня 2001 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 25-26. – Ст. 131).

З'ясуємо інтелектуальні ознаки *прямого умислу* досліджуваного нами злочину, які полягають в усвідомленні не лише об'єктивної характеристики своїх дій, спрямованих на незаконне добування водних біоресурсів, а й інші фактичні обставини, зокрема: ознаки водних тварин або рослин, що характеризують їх як предмет злочину; пори року; часовий період, коли вчиняється дія; місце вчинення злочину (назва водного об'єкта, його розташування на території природно-заповідного фонду тощо); усвідомлення суспільних відносин, на які посягає цей злочин і суспільно небезпечного характеру своїх дій. Друга складова інтелектуального моменту прямого умислу (ч. 1 ст. 249 КК України) – це передбачення неминучості настання суспільно небезпечних наслідків, а саме заподіяння істотної шкоди. Натомість вольова ознака прямого умислу – це бажання настання наслідків, а саме істотної шкоди, як наслідків своїх дій.

Щодо вчинення цього злочину з *непрямим умислом*. Усвідомленість за непрямого умислу є аналогічною усвідомленості в прямому умислі й в цьому разі свідомість включає розуміння всіх фактичних обставин, що характеризують об'єктивні ознаки злочину, передбаченого ч. 1 ст. 249 КК України, зокрема характеру і значення об'єкта і предмета посягання, характеру дії, а також місця, часу їх вчинення, містить розуміння суспільної небезпечності, шкідливості

своїх дій та його наслідків. Вольовий момент, а саме передбачення непрямого умислу має конкретний характер. Особа чітко усвідомлює, що її дії можуть спричинити конкретний суспільно небезпечний наслідок, а отже передбачає загалом розвиток причинного зв'язку між діями – незаконне зайняття рибним, звіриним або іншим водним добувним промислом, і можливими їх наслідками. Це свідчить, що передбачення неминучості настання такого наслідку, як істотна шкода за непрямого умислу вчинення цього злочину виключається, хоча особа не бажає цього наслідку, але свідомо його допускає. Тобто цей злочин може мати подвійну вину, в одних випадках прямий умисел, а в інших непрямої.